

Kultúrne Krásy Slovenska

Hrady a zámky

KULTÚRNE KRÁSY SLOVENSKA

Daniel Kollár
Jaroslav Nešpor

HRADY A ZÁMKY

Zostavil: Daniel Kollár

Kultúrne Krásky Slovenska

Hrady a zámky

1. vydanie, 2008

Autori: Daniel Kollár a Jaroslav Nešpor

Autor úvodného textu: Viera Dvořáková

Lektor: Peter Horanský

Zodpovedný redaktor a editor: Daniel Kollár

Technický redaktor: Marianna Lázničková

Jazyková úprava: Jana Hyžová

© Fotografie: Peter Horanský, Daniel Kollár, Zuzana Kollárová, Tibor Kollár, Ján Lacika, Marianna Lázničková, Katarína Šuchová a Alexander Vojček

Fotografia na obálke: Alexander Vojček

Staré pohľadnice: z archívu Jána Hanušina, Ivana Herčka a Petra Horanského

Rytiny a obrazy: z archívu Petra Horanského

Pôdorysy: Jaroslav Nešpor, kresby s použitím rôznych zdrojov

Mapy: Ján Lacika

Dizajn a typografia: Zuzana Kollárová a Marianna Lázničková

Tlač: VKU, a. s., Harmanec

Akékoľvek, hoci aj čiastočné použitie diela je dovoľené len s písomným súhlasom vydavateľstva DAJAMA.

© DAJAMA, Ľubfanská 2, 831 02 Bratislava

tel. +421 (2) 446 317 02, info@dajama.sk, www.dajama.sk

Vydalo vydavateľstvo DAJAMA v roku 2008 ako svoju 159. publikáciu.

ISBN 978-80-89226-56-6

REALIZOVANÉ S FINANČNOU PODPOROU MINISTERSTVA KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Slovo editora

Milí čitatelia,

vydavateľstvo DAJAMA v rámci edície Kultúrne Krásky Slovenska dlhodobo pripravuje a vydáva publikácie súvisiace s kultúrnym dedičstvom našej krajiny (Drevené kostoly – 2007, Najkrajšie mestá – 2007, Hradý – najkrajšie zrúcaniny – 2007, Technické pamiatky – 2007, Ľudová architektúra – 2008, Skanzeny – 2008). Súčasťou tejto edície je aj kniha Hradý a zámky, ktorá spolu s pripravovanou knihou Kaštiele voľne nadväzuje na publikáciu o hradných zrúcaninách.

Ako sa spomína aj na nasledujúcich stranách, termíny hrad a zámok sa považujú za synonymá, a preto knihu, ktorú práve držíte v rukách, možno označiť aj ako druhý diel knihy Hradý – najkrajšie zrúcaniny. Výber jej obsahu vychádzal z predchádzajúcej publikácie, v ktorej autori spracovali „najkrajšie“ hradné zrúcaniny. V tejto publikácii sme sa zamerali na ďalšie hradý, ktoré sú zväčša pekne zrekonštruované a v ktorých sídlia múzeá najrozličnejšieho zamerania. Vďaka nim návšteva kultúrno-historickej pamiatky dostáva iný rozmer a nadobúda viac náučný charakter. Vybrané hradý a zámky sme sa snažili opísať podobným spôsobom ako hradné zrúcaniny.

Nová publikácia sa snaží byť tak trochu turistickým sprievodcom a jej cieľom je poskytnúť čitateľovi komplexnú predstavu o jednotlivých hradoch a zámkoch skôr, ako sa ich rozhodne navštíviť. Každé predstavenie hradu a zámku sa začína opisom polohy a prístupových ciest a pokračuje krátkou históriou, súčasnosťou a zaujímavosťami nachádzajúcimi sa v blízkom okolí. Texty sú popretkávané povestami, príbehmi a legendami, ktoré sa viažu k zámku, jeho obyvateľom a historickým udalostiam. Nechýbajú dobové ilustrácie, staré pohľadnice, pôdorysy, mapky a, samozrejme, súčasné fotografie.

Do publikácie sme vybrali podľa nášho názoru 20 najkrajších slovenských hradov a zámkov, ktoré sú viac múzeami ako hradnými zrúcaninami. Uvedomujeme si, že v niektorých prípadoch sa môžu objaviť menšie či väčšie polemiky a že sa s našimi predstavami nemusia stotožniť iní odborníci a všetci čitatelia. Našou snahou bolo vybrať hradý a zámky, ktoré sú „najkrajšie“ aj z estetického hľadiska, ktoré neboli zaradené do predchádzajúcej publikácie a ktoré sú sídlom múzea a patria k najkrajším turistickým cieľom. Dúfame, že vás náš výber hradov a zámkov zaujme a že nám prepáčite prípadnú absenciu vášho „najkrajšieho“.

Prajeme vám veľa príjemných zážitkov pri návštevách slovenských hradov a zámkov a mnoho objavných a obohacujúcich informácií nielen o nich, ale aj o histórii našej krajiny.

Hrady, zámky či kaštiele

Neodmysliteľnou súčasťou malebného krajinného reliéfu Slovenska sú dominantne situované bývalé panovnícke a šľachtické sídla. Najstaršie a najvýznamnejšie z nich obsadili prirodzené, časom preverené strategické polohy. Týčia sa na osamelých skalných bralách či vyvýšeninách uprostred rovinatého juhu alebo vysoko nad križovatkami obchodných ciest v reťazcoch kopcov hornatého severu. Dlhé stáročia strážili dôležité cesty, križovatky a brody, v hornatých pohraničných územiach aj hranice a priechody cez priesmyky. Dnes sú mnohé z nich nezameniteľným symbolom regiónov, miest a dedín, s ktorými niekedy nesú i spoločné meno.

Napriek viditeľným stopám, ktoré na nich zanechal zub času, sú presvedčivým dôkazom o čulých kontaktoch územia dnešného Slovenska s kultúrne vyspelými európskymi stredovekými strediskami. Dnes tieto sídla všeobecne označujeme ako hrady, zámky alebo kaštiele. Významový rozdiel najmä medzi pojmami „hrad“ a „zámok“ zostáva napriek oficiálnej štandardizácii z roku 1990 nejasný. V odborných kruhoch popri snahách za-

definovať rozdiel medzi hradom, zámkom a kaštieľom prevláda názor, ktorý považuje pojem „zámok“ za synonymum pojmu „hrad“. V kruhoch laickej verejnosti sa najmä pojmy „hrad“ a „zámok“ zamieňajú rôzne.

Ak by sme si osvojili definície z publikácie štandardizujúcej názvy, tak by sme sa stotožnili s názorom, že pojem „zámok“ je synonymom pre pojem „hrad“ s poznámkou, že sa začal používať v období renesancie. Avšak osem stavieb, ktoré sú aj naďalej oficiálne označované ako „zámky“, nemá nijaké presvedčivé spoločné znaky. Nevyznačujú sa rovnakým obdobím vzniku, ani ich nezakladal jeden typ majiteľov. Lákadlom pre spoločné označenie je azda len skutočnosť, že iba niektoré z nich sú čiastočne v ruinách. Nachádza sa medzi nimi romanticky prestavaný stredoveký hrad (Bojnický a Smolenický zámok), v jadre stredoveký hrad (Budatínsky zámok), rozsiahle barokovo prestavané šľachtické sídlo (Haličský zámok), mestská renesančná pevnosť či na pevnosť prestavaný pôvodný opevnený románsky kostol (Nový a Starý zámok v Banskej Štiavnici), na šľachtické sídlo prestavaný stre-

▼ *Starý zámok v Banskej Štiavnici*

doveký hrad (Kežmarský zámok) či zrúcanina gotického hradu prestavaného na poľovnícky zámok (Vígľášský zámok).

Keďže zdôvodnenie spoločného označenia „zámok“ sa nedá nájsť v histórii ani v špecifickej typológii, skúsme si na pomoc zobrať slovník slovenského jazyka. Pri hesle „zámok“ sa uvádza, že je to „väčšia umelecky cenná budova, vystavaná spravidla na ťažko dostupnom alebo strategicky dôležitom mieste, za feudalizmu sídlo šľachticov alebo panovníkov“. Pri hesle „hrad“ autori oveľa stručnejšie šalamúnsky tvrdia, že ide o „väčší opevnený zámok, v stredoveku šľachtické sídlo“. Z toho vyplýva, že rozdiel medzi zámkom a hradom by mal spočívať v primeranej veľkosti objektu a v prítomnosti opevnenia. Žiaľ, jednotlivé „zámky“ toto tvrdenie popierajú. Napríklad Smolenický a Bojnický zámok, keďže obidva sú určite primerane veľké a zároveň opevnené, jednoznačne patria pod heslo „hrady“. Obidva sa však označujú ako „zámok“ a vyhovujú i uvádzanej definícii.

Vzhľadom na možnú zastaranosť citovaného zdroja treba overiť modernejší názor na oba pojmy. Synonymický slovník uvádza, že hrad je „opevnené sídlo panovníkov alebo šľachticov v stredoveku umiestnené obyčajne na menej prístupnom mieste“, ďalej upresňuje v tom istom hesle, že zámok „má funkciu obytného objektu, rodinného sídla“. Heslo „zámok“ lakonicky oznamuje „pozri hrad, kaštieľ“. Heslo „kaštieľ“ tiež upresňuje, že zámok značí „v minulosti rozsiahlu stavbu s funkciou obytného objektu, rodinného sídla“.

Možno konštatovať, že v hovorovej reči i v populárnej literatúre stále frekventovaný pojem „zámok“ postupne ustupuje do úzadia, stáva sa synonymom a prenecháva miesto dvom jednoznačnejším a jasnejším pojmom „hrad“ a „kaštieľ“. Aj v rámci odborných publikácií sa postupne vytráca pojem „zámok“ a nahrádza ho buď „kaštieľ“ (kaštieľ v Topoľčiankach) alebo „hrad“ (Zvolenský hrad).

Keďže sa, napriek istým snahám abstrahovať rozdielny význam pojmu „zámok“ voči označeniu „hrad“ či „kaštieľ“, dosiaľ nikomu nepodarilo preukázať existenciu ďalšieho typologického druhu šľachtického sídla na Slovensku označovaného slovenským výrazom „zámok“, zdá sa, že slovenčina konzervuje dávno zaužívané, resp. prevzaté označenie, ktoré ani pri porovnaní s blízkym zahraničím nemá jednoznačný ekvivalent. Nakoľko túto situáciu ovplyvnili rozdiely medzi západoslovenskými a východoslovenskými nárečiami a nakoľko sa presadili cudzie vplyvy (napr. latinčina), je otázkou pre jazykovedcov. Zdá

▲ Zvolenský hrad

sa, že v okolitých štátoch je v tejto oblasti situácia jasná. V češtine sa používajú len dva výrazy pre dva základné druhy panovníckych a šľachtických sídel: hrad a zámek sa používa vo význame kaštieľ. Podobne poľština pozná zamek (hrad) a kasztel (kaštieľ), nemčina používa Burg (hrad) a Schloss (kaštieľ), maďarčina vár (hrad) a kastély (kaštieľ).

Všetky tri pojmy – hrad, kaštieľ a zámok – sú pevne zakotvené v slovenskom jazyku, ľudovej slovesnosti i krásnej a odbornej literatúre. Vyskytujú sa v zemepisných názvoch i miestnych označeniach. To, že pojem „zámok“ nie je presne vymedzeným synonymom pre hrad alebo väčší kaštieľ, v odbornej terminológii a literatúre sa postupne darí presadzovať. Keďže nechcem stavať vzdušné zámky, netrúfam si odhadnúť, ako rýchlo sa v odbornej terminológii presadia jednoznačné pojmy „hrad“ a „kaštieľ“ a v tom prípade sa „zámok“ stane len knižným výrazom.

Bratislavský hrad

Bratislava

Monumentálny Bratislavský hrad, týčiaci sa nad Dunajom, je neodmysliteľnou súčasťou krajinnej scenérie hlavného mesta Slovenska. Vidieť ho z diaľky a jeho výraznú siluetu zbadá každý návštevník Bratislavy.

Poloha a prístup

Bratislavský hrad stojí na výraznom hradnom vrchu, ktorý vystupuje do výšky 85 m nad hladinu Dunaja. Hradný kopec poskytoval bezpečné miesto a oddávna bol osídlený. Najstaršie stopy tu zanechali obyvatelia výšinného sídliska na konci mladšej kamennej doby. Prechádzka k Hradu je súčasťou každej exkurznej trasy po Bratislave. Najčastejšie sa začína od Dómu sv. Martina, od ktorého prejdeme popod Nový most na druhú stranu frekventovanej cestnej komunikácie a po Zámockých schodoch vystúpime k Žigmundovej bráne. Motoristi k Hradu najčastejšie smerujú cez ulicu Palisády, ktorou sa dostanú k parkovisku. Do hradného areálu vojdú pešo cez Viedenskú bránu.

História

V 9. storočí vzniklo na strategickej výšine veľkomoravské hradisko, správne centrum svetskej moci, stredisko cirkevnej organizácie a dôležitý obranný objekt opevnený valom, ktorý sa ťahal po hrane plošiny hradného kopca. Pod menom Brezalauspurc sa spomína v roku 907 v Salzburských análoch v súvislosti s bitkou Bavorov a starých Maďarov, ktorá bola predzvesťou definitívneho zániku Veľkej Moravy. Pevnosť doplnená o nové stavby si zachovala dôležitosť aj po začlenení územia Slovenska do uhorského štátu ako významný komitátny hrad a najvýznamnejší bod arpádovskej moci na západnej hranici. V medzinárodných konfliktoch i v opakovaných nástupníckych sporoch, ktoré sa nezaobišli bez

▼ Bratislavský hrad v prvej polovici 20. storočia

▲ **Požiar Hradu v roku 1811**

zahraničných intervencií, pohraničná pevnosť spravovaná županom bola raz útočiskom kráľa, inokedy protikráľa a často miestom urputných bojov. Známe je napríklad neúspešné obliehanie nemeckým cisárom Henrichom III. v roku 1052, ktoré spomína aj jedna z povestí.

Potápač Zotmund

Už osem týždňov obliehali Nemci Bratislavský hrad. Hoci poškodili opevnenie, Hrad stále vzdoroval. Len obrancovia vedeli, že im dochádzajú sily a pohroma sa neodvratne blíži. Vtedy, za bezmesačnej noci, sa jeden z nich, odvážny Zotmund, spustil z hradieb k Dunaju. Nečujne vkráľ do rieky a dýchajúc cez dlhú trstinu podplával nepriateľské lode. Jednu po druhej ich navráťal, a kým sa strážne spamätali, flotila klesla pod hladinu. Cisár Henrich III. bez lodí a utopených zásob mal hneď iné starosti ako márneť čas nekonečným dobývaním Hradu. S celým vojskom čo najrýchlejšie odtiahol po súši.

Bratislavský hrad nedobyli ani tatárske hordy, ktoré plienili krajinu v rokoch 1241 a 1242. V tomto období prišlo v Uhorsku k významnej zmene v budovaní hradov. Začali sa stavať kamenné pevnosti podľa osvedčených

západných vzorov. Už v roku 1245 kráľ Belo IV. odmenil skupinu jobagiómov z bratislavskej hradnej posádky za to, že na mieste star-

▼ **Hradný palác na začiatku 20. storočia**

▲ Hrad a Podhradie

ších palácov postavili veľkú hranolovú obytnú vežu, zárodok ranogotického Hradu, ktorý bol v roku 1261 svedkom svadby českého kráľa Přemysla Otakara II. s princeznou Kunigundou, vnučkou uhorského kráľa Bela IV., a do konca 13. storočia aj miestom bojov počas uhorsko-českých vojen a v konflikte uhorského kráľa s rakúskym vojvodom Albrechtom I.

Smrťou kráľa Ľudovíta I. v roku 1382 sa v Uhorsku skončilo obdobie konsolidovanej vlády Anjouovcov. Vystriedala ho etapa dynastických bojov. Jednému z kandidátov na uhorský trón, Žigmundovi Luxemburskému, snúbencovi novej kráľovnej Márie, prišli s vojskami na pomoc jeho bratanci, moravský markgrófi Prokop a Jošt. Žigmund im na krytie výdavkov dal do zálohu rozsiahle územie s mnohými hradmi, medzi ktorými nechýbal ani Bratislavský hrad. Táto nezákonná transakcia našla odraz v jednej zachovanej povesti.

Hra v kocky

V rytierskej sieni Bratislavského hradu sa veľmoži z rôznych krajín hrali v kocky. Žigmundovi Luxemburskému, ich hostiteľovi, šťastie neprialo. Prišiel o posledný groš. Znechutený chcel odstúpiť z hry, ale prítomná jasnovidka ho nabádala, aby pokračoval. Žigmunda na hazard nebolo treba dvakrát prehovárať. Svojim bratancom Prokopovi

a Joštovi na kopu zlata v banku pridal to najcennejšie, čo ešte mal: Bratislavský hrad, bohaté mesto i skvelé vinice a všetko stavil na jediný vrh. V napínavej hre hodnej budúceho kráľa vyhral. Z výhry vyplatil záloh a ešte mu zostalo dosť peňazí na to, aby sa jeho sen o uhorskej korune onedlho stal skutočnosťou.

Žigmunda Luxemburského v roku 1387 korunovali za uhorského kráľa a neskôr, keď sa stal aj rímskym cisárom, si zvolil Bratislavský hrad za hlavnú rezidenciu. Bratislavskí župani bratia Rozgonyiovci už v dvadsiatych rokoch 15. storočia dali po obvode dávneho valu stavať murované hradby. Po roku 1431 zbúrali aj starú obytnú vežu (dnes je sčasti vyznačená v dlažbe na nádvorí paláca) a ranogotický hrad nahradili honosným objektom so štvorkrídlovou dispozíciou talianskeho kastela, ktorému dominovala zachovaná starobylá obranná veža včlenená do juhozápadného nárožia – budúca Korunná veža. Ucelenejšiu predstavu o výtvarnom riešení neskorogotickej pevnosti poskytuje Žigmundova brána, ktorá pretrvala neskoršie zmeny takmer v pôvodnej podobe.

Na konci augusta 1526 uhorské vojská v bitke s Osmanmi utrpeli pri Moháči združujúcu porážku a na úteku z bojiska zahynul aj kráľ Ľudovít II. Jagelovský. Panovnícky dvor sa podľa pokynu domysleného pre takúto krajinu presídlil z Budína do Bratislavského hra-

du. Novým panovníkom krajiny sa stal rakúsky arcivojvoda Ferdinand a Hrad nad Dunajom sa odvtedy stal trvalou doménou Habsburgovcov. Kým po celý stredovek chránil Uhorsko proti útokom zo západu, teraz nadobudol význam záštity Viedne pred tureckou expanziou. Bratislava sa stala centrom politického i cirkevného života a korunovačným mestom uhorských kráľov. Týmto zmeneným podmienkam prispôsobili stavebne a výtvarne aj Hrad.

V roku 1619 vypuklo v Uhorsku druhé zo série protihabsburských povstaní. Sedmohradské knieža Gabriel Bethlen s početnou armádou v polovici októbra obsadil Bratislavu, zmocnil sa Hradu i korunovačných pokladov uložených v Korunnej veži. Povstalci sa tu udržali do mája 1621, keď cisársky generál Buquoy s podporou ťažkého delostrelectva dobyl Hrad a Gabriel Bethlen bol napokon donútený podpísať v Mikulove mier. V tom čase boli už večnými županmi Bratislavskej stolice a dedičnými kapitánmi Hradu Pálffyovci. Keď Hrad poškodený v bojoch a vypálený bleskom vyhlásil snem v roku 1635 za neobývateľný, Pavol Pálffy prijal poverenie na jeho opravu a modernizáciu. Pri prestavbe realizovanej v rokoch 1635 až 1649 Hrad získal nezameniteľnú siluetu. Palác zvýšili o tretie poscho-

die, zastrešili ho sedlovými strechami a ťažkú hmotu Korunnej veže vyvážili nadstavbou pozorovacích vežičiek na zvyšných nárožniach.

Po dobytí Nových Zámkov Turkami v roku 1663 sa Bratislava dostala do sféry priameho ohrozenia. Na tento stav reagovalo hradné stavitelstvo vybudovaním dvoch bastiónov s delovými plošinami nad južným svahom hradného vrchu a fantázia rozprávačov dramatickou povestou.

Láska a nenávisť

Jedného dňa sa pod Bratislavským hradom utáborili Turci. Dcére hradného pána sa rozbúšilo srdce. Už dávno horela tajnou láskou k begovi Husejnovi, o ktorého hrdinských činoch počula rozprávať. Na neľúbosť otca odmietala pre neho všetkých pytačov. Verila, že on si teraz prichádza po ňu. Ochotná urobiť všetko pre naplnenie svojho citu prehovorila uhorského zveda Vida Zjeraviča, aby ju nebadane vyviedol z hradu do tureckého tábora. Tam, pod rúskom noci, sa panna vyznala begovi z vášnivej lásky. Turka šlo rozhodiť od smiechu. Štipľavo ju vyposmežoval, obrátil sa k nej chrbtom a nechal ju stáť ako obarenú. Ďaleko nezašiel. Eúbosť ohrdnutej devy sa zmenila na bôľ, prudký

▼ Západná časť Hradu

▲ Čestné nádvorie

žiaľ na nenávisť a Viď, ktorý by pre Helenu zniesol modré z neba, neokrôchaného grobianu poslal na onen svet. Keď potom spolu, ruka v ruku, položili k nohám hradného pána odtatú hlavu Turka, šťastný otec páru požehnal a vystrojil im svadbu, na ktorú spomínali ešte deti ich detí.

Situácia sa zmenila po rozhodujúcej porážke Osmanov pri Viedni v roku 1683. Po nej boli Osmani donútení k ústupu z krajiny a Bratislavský hrad stratil obranné poslanie. Za vlády kráľovnej Márie Terézie prešiel rozsiahlou prestavbou podľa projektov najlepších architektov, ktorí Hrad premenili na reprezentačné sídlo uhorského miestodržiteľa. V roku 1765 cisárovná vymenovala do tejto funkcie svojho zaťa arcivovodu Alberta. Mnohé stavby, ktoré slúžili potrebám jeho veľkého dvora, neskôr zanikli. Pripomienkou tých čias je napríklad široké schodisko paláca vyzdobené pozlátanými rokokovými štukami, čestné nádvorie pred vstupom do paláca alebo replika barokových hospodárskych budov postavených v nedávnych rokoch na západnej terase.

V roku 1780 Mária Terézia zomrela. Miestodržiteľ v päť opustil Bratislavu a z Hradu odviezol bohaté zbierky obrazov, medirytín, zbraní, porcelánu i vzácných kníh, ktoré dnes tvoria časť kolekcie viedenského Albertina.

Premiestnili aj korunovačné klenoty a rozpustili strážny oddiel. Opustený Hrad prichýlil na prechodné obdobie ústredný seminár katolíckeho duchovenstva, v ktorom mladý seminarista Anton Bernolák položil základy prvej kodifikácie slovenského jazyka. Neskôr budovy adaptovali na kasárne. V ranných hodinách 28. mája 1811 vypukol vo vojenskom sklade požiar.

Hradný palác v plameňoch

Toho rána Bratislavčanov zobudili zvony ohlasujúce veľký oheň. Podľa neoverených informácií ho spôsobil neopatrný vojak, možno príslušník talianskej vojenskej jednotky alebo valónskeho oddielu vracajúceho sa z Haliče. Isté je, že horieť začalo v budove letnej jazdiarne, ktorá sa používala ako sklad. Oheň sa čoskoro rozšíril na susedné objekty a keď sa rozhorela strecha ústredného paláca, plamene šľahali do výšky niekoľko desiatok metrov. Oslňujúcu červenú žiaru bolo vidieť ďaleko za hranicami mesta. Snaha o zvládnutie ohňa bola márna. Hasičom neprišlo ani počasie. V silnom severozápadnom vetre sa žeravé uhlíky preniesli do Podhradia, kde pohroma pokračovala. Nešťastný prírodný živél vyčíňal celé tri dni. Výsledok jeho besnenia bol katastrofálny. Z hradného paláca zostali len obhorené múry a v Podhradí požiar

zničil 77 domov, päť pivovarov a neušetril ani podhradskú radnicu. V ohni a dusivom dyme našlo smrť deväť ľudí.

Armáda hradný areál naďalej využívala. Slúžili jej predovšetkým objekty pri severnej hradbe, ktorým sa ničivé plamene vyhli, zatiaľ čo zachované časti muriva zo zhoreniska vojsko rozoberalo a predávalo ako stavebný materiál. Pred koncom prvej svetovej vojny, začiatkom júna 1918, prišlo v bratislavskej vojenskej posádke k vzbure. Slovenskí vojaci zo 72. pešieho pluku odmietli odísť na front a naďalej bojovať v službách rakúsko-uhorskej monarchie. Dvoch z nich, ktorých označili za organizátorov vzbury, 10. júna 1918 popravili v Bratislavskom hrade. V medzivojnovom období sa začalo intenzívne diskutovať o ďalšom osude Hradu. Pretriasali sa otázky záchrany, ale aj úplnej likvidácie zrúcaniny, ktorá naďalej chátrala. O jej osude sa definitívne rozhodlo po druhej svetovej vojne. V roku 1953 sa prof. Alfréd Piffel so spolupracovníkmi z Fakulty architektúry a pozemného staviteľstva SVŠT pustil do prieskumu ruiny a čiastočnej konzervácie najohrozenejších múrov. Jeho úsilie za významnej podpory maliara Janka Alexyho prerástlo po roku 1956 do systematického výskumu a rozsiahlej rekonštrukcie Hradu. (Zásluhy Janka Alexyho pripomína

▼ Vnútročné schodisko

▲ Juhovýchodná časť Hradu

pamätná tabuľa s umelcovou bustou pod arkádami na vnútornom nádvorí paláca.) Táto etapa pamiatkovej obnovy Hradu sa zavŕšila v roku 1968. Dňa 28. októbra toho istého roku v sieni na prvom poschodí paláca najvyšší predstavitelia štátu slávnostne podpísali zákon o československej federácii. Túto udalosť pripomína trojica líp zasadených v blízkosti zvyškov veľkomoravskej baziliky v južnom rohu východnej terasy. Do novodobej histórie Slovenska sa Bratislavský hrad zapísal aj ako hostiteľské miesto summitu amerického prezidenta Georgea Busha a ruského prezidenta Vladimíra Putina. Oba prezidenti sa pri návšteve Bratislavy 24. februára 2005 stretli na rokovaní v klenotnici Hradu.

Obnova Bratislavského hradu sa ešte neskončila. Postupne sa majú na plošine hradného kopca postaviť ďalšie repliky historických budov. Po obnove záhrad by mal areál plniť funkciu mimoriadne atraktívneho oddychového miesta.

Súčasnosc

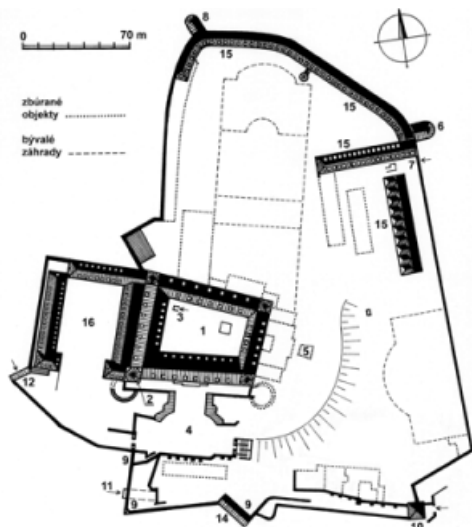
Ústrednou stavbou Bratislavského hradu je štvorkrídlový palác (1), ktorého súčasťou je aj nárožná, v jadre neskororománska veža, podľa neskoršej funkcie nazývaná Korunná veža (2). Z nádvorja paláca je vstup (3) do podzemného priestoru so studňou a s cis-

▲ **Bašta Lugisland**

tennou. Priestor pred palácom zaberá čestné nádvorie (4) ohraňované párom víťazných brán a strážnicami cisárskej gardy. Pri paláci na východnej terase možno vidieť náznakovo rekonštruované zvyšky veľkomoravskej

▼ **Barokové budovy na západnej terase**

baziliky, Kostola sv. Salvátora z 11. storočia a iných stavieb z tohto obdobia (5). Opevnené predhradie zabezpečovala na východe bašta Lugisland (6), pri ktorej sa zachovala výpádová bránka (7), na severe ďalšia delová bašta (8) a na juhu sústava hrotitých bastiónov (9). Areál Hradu sprístupňuje Žigmundova brána (10), Leopoldova brána (11) otvorená v hmote juhozápadného bastiónu a baroková Viedenská brána (12), ktorá tvorí hlavný vstup. V predhradí sa nachádzajú upravené budovy

